

ALDONA CHACHLIKOWSKA

O potrzebie biblioterapii, red. Krystyna Hrycyk,
Wrocław: Polskie Towarzystwo Biblioterapeutyczne,
Państwowe Pomaturalne Studium Kształcenia
Animatorów Kultury i Bibliotekarzy 2012, ss. 202

Polskie Towarzystwo Biblioterapeutyczne (PTB) i Państwowe Pomaturalne Studium Kształcenia Animatorów Kultury i Bibliotekarzy (SKiBA) to wydawcy pracy zbiorowej *O potrzebie biblioterapii*. Redakcji materiału, będącego owocem obchodów 15-lecia PTB, podjęła się Krystyna Hrycyk, dyrektor popularnej, a we Wrocławiu kulturowej szkoły, jaką jest SKiBA.

15-lecie PTB zauważone zostało głównie przez krąg osób zainteresowanych problematyką szeroko pojętej biblioterapii, jednak zasługi tego stowarzyszenia są na tyle duże, że warto poświęcić mu więcej uwagi. PTB powstało z pasji i chęci niesienia pomocy drugiemu człowiekowi. Biblioterapia wiązała się wówczas głównie z działalnością bibliotek szpitalnych i koniecznością specjalistycznego przygotowania ich personelu. Miejscem kształcenia tego rodzaju specjalistów, na poziomie pomaturalnym, była i jest w dalszym ciągu wrocławska SKiBA. Przez minione lata sytuacja zasadniczo się jednak zmieniła.

Biblioterapia jest coraz częściej obecna w szkołach i bibliotekach publicznych. Na kilku uczelniach w ramach studiów bibliotekarskich, psychologicznych i pedagogicznych można studiować biblioterapię jako specjalizację na kierunkach bibliotekoznawczych lub podyplomowo. Wielu pracowników naukowych wybrało biblioterapię czy bajkoterapię za przedmiot swoich dociekań badawczych. Wskazać można trzy szczególnie silne ośrodki badań, kształcenia i popularyzowania biblioterapii. Pierwsze to Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu (bibliotekoznawstwo ze specjalizacją biblioterapeutyczną) z zapleczem praktycznym – Książnicą Kopernikańską i Ośrodkiem Czytelnictwa Chorych i Niepełnosprawnych. Drugie miejsce to Wrocław, a tam: SKiBA, Uniwersytet Wrocławski (bibliotekoznawstwo ze specjalizacją, a także

studia podyplomowe w zakresie biblioterapii w Instytucie Psychologii), za życia Ireny Boreckiej¹ Wyższa Szkoła Zawodowa w Wałbrzychu realizująca zagadnienia podstaw biblioterapii w programie studiów pedagogicznych, a także Dolnośląska Szkoła Wyższa. Ośrodek trzeci to Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, gdzie w ramach bibliotekoznawstwa studiować można biblioterapię podyplomowo i uczestniczyć w specjalistycznych kursach z tego zakresu.

Zmienił się też obiekt działań biblioterapeutycznych oraz zestaw metod i form pracy z zakresu biblioterapii czy bajkoterapii. Coraz rzadziej biblioterapia obecna jest – w związku z likwidacją bibliotek – w szpitalach. Pozostała na tych dziecięcych oddziałach szpitalnych, gdzie funkcjonują szkoły lub na oddziałach psychiatrycznych (sporadycznie). Obecnie nie tylko kierowana jest do ludzi chorych i niepełnosprawnych, ale także ma wspomagać normalny rozwój dzieci i młodych ludzi. Biblioterapia rozwojowa pomaga niwelować rozmaite problemy emocjonalne, również te związane z trudnymi sytuacjami życiowymi. Coraz częściej jest związana z działaniami mającymi na celu dowartościowanie seniorów i wypełnienie ich czasu wolnego.

W wykazie zawodów nie znajdziemy biblioterapeuty. Polskie Towarzystwo Biblioterapeutyczne wraz ze Stowarzyszeniem Bibliotekarzy Polskich czyni starania, by to zmienić, ale jak dotąd nie zakończyły się one powodzeniem.

Prezentowana książka zawiera 18 artykułów przygotowanych przez osoby zawodowo, praktycznie lub naukowo związane z biblioterapią, a także nią zainteresowane. Publikację otwiera wspólny artykuł redakcji tomu Krystyny Hrycyk (jednocześnie redaktor naczelnej Biuletynu Informacyjnego PTB „Biblioterapeuta”) i Genowefy Surniak (prezes Polskiego Towarzystwa Biblioterapeutycznego) prezentujący założenia pracy i zabierających głos autorów. Znajdziemy w opracowaniu ważny tekst Bronisławy Woźniczki-Paruzel przedstawiający wątki problemowe i kierunki badań z zakresu biblioterapii, nie tylko w Polsce, ale i poza granicami naszego kraju. Maria Molicka skupiła się na pasjonujących ją problemach znaczenia książki w rozwoju najmłodszych dzieci. Bardzo faktograficzny tekst udowadnia potrzebę czytania dzieciom i ukazuje płynące z tego pożytki. Artykuł, którego treść jest niezwykle ważna i stanowi próbę podsumowania badań w tym zakresie, przywołuje na myśl wcześniejsze projekty zaszczepienia w naszym kraju idei upowszechniania

¹ Dr Irena Borecka, prezes PTB w drugiej kadencji, popularyzatorka biblioterapii, organizatorka kursów i szkoleń z zakresu biblioterapii w skali całego kraju, autorka wielu książek z tego zakresu.

czytelnictwa wśród rodziców dzieci w wieku niemowlęcym i poniemowlęcym, zakończone niestety fiaskiem. W ramach trzyletniego programu propagowania czytelnictwa w Polsce (2003–2005) w roku 2003, realizowanym pod hasłem „Przestrzeń rodzina”, postanowiono wprowadzić na gruncie krajowym obecny w wielu krajach Europy zwyczaj obdarowywania nowo narodzonych dzieci specjalnymi pakietami. Zawierać one miały broszurkę wyjaśniającą charakter akcji, dwie–trzy książeczki dla najmłodszych do trzeciego roku życia, listę rekomendowanych dla dzieci książek i spis lokalnych bibliotek publicznych posiadających księgozbiory dziecięce. Realizatorem programu miały być władze samorządowe kierowane przez Ministerstwo Kultury, a akcja miała się zacząć 1 czerwca 2003 roku. Po kilku latach przeczytałam w prasie wiadomość, że podobny pomysł miała wrocławska biblioteka publiczna – pisano o tym jako o nowatorskiej inicjatywie. Po raz trzeci usłyszałam o zbliżonym projekcie niedawno, ogłoszono bowiem, że w lutym 2013 zainaugurowana została kampania „Pierwsza Książka Mojego Dziecka”, której idea jest przekazanie matkom nowo narodzonych dzieci bezpłatnego, multimedialnego pakietu edukacyjno-kulturalnego. Akcja pod honorowym patronatem ministra kultury i dziedzictwa narodowego Bogdana Zdrojewskiego jest projektem pilotażowym, który w przyszłości obejmie całą Polskę². Oby!

W tomie nie zabrakło głosu pierwszej prezes Polskiego Towarzystwa Biblioterapeutycznego Małgorzaty B. Siemieź, która w niezwykle ciepły sposób wspomina lata pracy w PTB, mówi też o tym, że w swoim życiu zawodowym, już teraz na poziomie akademickim, stara się przez biblioterapię pomagać studentom w rozwiązywaniu napotykanym przeszkód życiowych. Jest także promotorką wielu prac dyplomowych z zakresu biblioterapii w Dolnośląskiej Szkole Wyższej. W kolejnym interesującym artykule, autorstwa Wandy Martas-Mastalerz z Instytutu Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN, znajdziemy wiele wskazówek i rad, o których kandydat na biblioterapeutę powinien pamiętać, oraz warunków, które powinien spełnić. Autorka prezentuje też podręczny warsztat biblioterapeuty, decydujący o skuteczności jego działań. Znaleźć się w nim powinny: literatura fachowa, tu publikacje zwarte i bogaty wybór czasopism biblioterapeutycznych,

² Wspieramy rozwój czytelnictwa. Strona WWW Platformy Obywatelskiej [online], [dostęp: 30.07.2013], dostępny w internecie: <http://www.platforma.org/pl/arttykul/platforma/polska/wspieramy-rozwoj-czy/>; Program Ministra Kultury Dziedzictwa Narodowego. Promocja literatury i czytelnictwa – priorytet 2 – Promocja czytelnictwa [online], [dostęp: 30.07.2013], dostępny w internecie: http://www.mkidn.gov.pl/media/po2013/dokumenty/20121025Promocja_literatury_i_czytelnictwa-priorytet_2-Promocja_czytelnictwa.pdf.

bibliotekoznawczych i bibliotekarskich, psychologicznych i pedagogicznych, w których zainteresowany znajdzie najbardziej aktualne informacje, zbiory konspektów, scenariuszy zajęć i programów. Najważniejszą jednak sprawą jest literatura piękna o walorach terapeutycznych – autorka wymienia tradycyjne materiały czytelnicze, książki łatwe w czytaniu (do których mamy dostęp dzięki nieocenionemu zaangażowaniu toruńskiej Fundacji Literatury „Łatwej w Czytaniu”), duży wybór specjalnych materiałów czytelniczych (książki-zabawki, obrazkowe książki dotykowe, książki wydawane alfabetem Braille’a), czytelnicze materiały alternatywne, bajki terapeutyczne i relaksacyjne, książki biblioterapeutyczne dla dzieci, dorosłych i seniorów.

W tomie znajdziemy ponadto artykuł Renaty Aleksandrowicz z Zakładu Bibliotekoznawstwa Instytutu Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego na temat terapeutycznego znaczenia lektury w środowisku seniorów. To coraz częściej podejmowana przez specjalistyczne placówki i biblioteki publiczne problematyka, wspierana przez Unię Europejską (Program Grundtvig – Uczenie się przez całe życie)³.

Zagadnienia biblioterapii w kontekście stosowania i dostępności nowych technologii omawia w swoim artykule (*Biblioterapia w Polsce wobec wyzwań nowych mediów. Wprowadzenie*) Edyta Izabela Rudolf. Porusza ważny problem dostępności informacji dotyczących biblioterapii (bajkoterapii) w internecie i sugeruje potrzebę stworzenia profesjonalnej witryny poświęconej wskazanym kwestiom. Podpowiada, że rolę taką powinna odgrywać strona internetowa Polskiego Towarzystwa Biblioterapeutycznego.

Cztery kolejne artykuły dotyczą wsparcia biblioterapeutycznego osób niepełnosprawnych. Małgorzata Czerwińska z Wydziału Pedagogiki, Socjologii i Nauk o Zdrowiu Uniwersytetu Zielonogórskiego napisała o walorach biblioterapeutycznych aktywności twórczej, także literackiej, osób z niepełnosprawnością wzroku. Artykuł jest istotny, gdyż wskazana problematyka jest stosunkowo słabo rozpoznana. Dagmara Bałycz z Działu Integracyjno-Biblioterapeutycznego Biblioteki Śląskiej w Katowicach zaprezentowała formy pracy adresowane do czytelników niepełnosprawnych. Opieką biblioterapeutyczną dział obejmuje dzieci i dorosłych, w tym także osoby dotknięte niepełnosprawnością społeczną, a bogactwo tych działań jest zaiste imponujące. Absolwentka Instytutu Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Jagiellońskiego Roksana

³ Program Grundtvig [online], [dostęp: 30.07.2013], dostępny w internecie: <http://www.grundtvig.org/pl/>.

Kociołek podjęła się przybliżenia bardzo trudnego tematu – biblioterapii osób chorujących psychicznie. W Polsce tego typu terapie są ewenementem. Podstawą i uprawomocnieniem do zabrania głosu na temat biblioterapii klinicznej jest fakt przygotowania przez autorkę pracy magisterskiej w tym zakresie. Atutem artykułu jest autorska propozycja cyklu zajęć biblioterapeutycznych dla osób chorujących psychicznie ze wskazaniem na uczestników Warsztatów Terapii Zajęciowej. Iwona Podlasińska, pracownica Dolnośląskiej Biblioteki Publicznej we Wrocławiu i Centrum Rozwoju Dziecka Bobath, podjęła temat wsparcia terapii logopedycznej działaniami biblioterapeutycznymi. To ciekawa propozycja praktyka logopedy i jednocześnie zainteresowanego biblioterapią bibliotekarza skierowana głównie do dzieci odwiedzających gabinet logopedyczny.

Renata Grigoriew z Kolegium Nauczycielskiego w Bytomiu, Daiva Janavičienė z Wydziału Komunikacji Społecznej Uniwersytetu w Kłajpedzie, Viktor Taranstěj i Marina Sałytkow-Wołkowicz z Grodzieńskiego Uniwersytetu Państwowego im. Janka Kupały w Grodnie oraz Łukasz Mally z Pomaturalnego Studium Kształcenia Animatorów Kultury i Bibliotekarzy we Wrocławiu wskazali na potrzebę obecności zagadnień biblioterapii w kształceniu studentów kierunków nauczycielskich, bibliotekoznawstwa, pedagogiki i psychologii. Bardzo ciekawe spostrzeżenia na temat projektu takich zajęć przygotowanych przez pracowników Uniwersytetu Stanowego i Biblioteki Uniwersyteckiej w Oregonie zawarł w swoim artykule Łukasz Mally. Dotyczą one problemu zaaklimatyzowania się studentów pierwszego roku w nowym, akademickim środowisku. Projekt pod nazwą biblioterapia konsolidująca zakłada przeszkolenie studentów (opiekunów) starszych lat w zakresie udzielania pomocy młodszemu kołegom przy użyciu materiałów czytelniczych.

Zamieszczone w książce artykuły dotyczą też praktycznego funkcjonowania biblioterapii w Polsce i poza granicami naszego kraju. Lidia Ippoldt z Biblioteki Pedagogicznej w Skawinie napisała o zapotrzebowaniu na biblioterapię wśród nauczycieli, bibliotekarzy, rodziców i dzieci w gminie Skawina i o sposobach jego zaspokajania. Obraz ten uzupełniają sprawozdania kół terenowych PTB, niektóre prezentują zaskakująco bogatą ofertę zrealizowanych propozycji. Bardzo interesujący i kształcący jest artykuł Aleksandry Erlandsson na temat tego, jak szeroko rozumiana jest i stosowana biblioterapia w Szwecji. Do refleksji skłania też wypowiedź Radosława Łazarza (SKiBA), który w tekście poświęconym biblioterapii po czesku prezentuje internetowy portal [bibliothelp.cz](http://www.bibliothelp.cz)⁴. Portal ma pomagać biblioterapeutom oraz osobom szukającym pomocy

⁴ Strona internetowa: <http://www.bibliothelp.cz/> [dostęp: 1.08.2013].

i zainteresowanym terapeutyczną rolą książki. Jest też platformą komunikacyjną dla osób interesujących się książkami i szeroko rozumianym czytelnictwem. Autor wyraża żal, że polskim środowiskom związanym z biblioterapią nie udało się dotąd zorganizować podobnego portalu.

Omawianą książkę rozpoczyna stwierdzenie, że biblioterapia to nic nowego – z pewnością, ale jest bardzo potrzebna. Uważam, że publikacja tę tezę potwierdza. Udany jest tytuł pracy, dobór autorów i artykułów ukazujących obszar zainteresowań biblioterapii. W każdym tekście widoczna jest pasja jego autora. Nikt nie pisze o sprawach mu obojętnych, treść niektórych prac ma nawet momentami charakter raczej życzeniowy niż rzeczowy. Ewidentnie brakuje w książce wstępu. Funkcję tę pełni w zasadzie pierwszy artykuł współautorstwa redaktorki tomu, ale organizacja całości prezentowanej pozycji bardzo na braku wprowadzenia traci.

Zupełnie inną sprawą jest strona edytorska prezentowanej książki. Zniechęca. Część artykułów opatrzone jedynie przypisami, inne oprócz przypisów mają także bibliografię, niektóre załącznikową. Niektóre adresy internetowe podano bez daty dostępu, a same zapisy są różne. W poszczególnych częściach i punktach tekstów czasem stosowana jest pogrubiona czcionka, ale częściej nie. Całość niestety sprawia wrażenie chaosu.

Książka jest jednak ważną pozycją, podsumowującą pewien etap obecności biblioterapii nie tylko w Polsce. Myślę, że powinna to być lektura obowiązkowa dla osób rozpoczynających swoją przygodę z biblioterapią czy bajkoterapią.